

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

Izpitna pola 2

Narodna zgodovina

Sreda, 4. junij 2008 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli. Pri reševanju si pomagajte s slikovnim gradivom.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

SLOVENCİ V HABSBUŘŠKI MONARHIJI V PRVI POLOVICI 19. STOLETJA

1. V 18. stoletju se je v Evropi širilo kulturno in duhovno gibanje, ki ga imenujemo razsvetljenstvo. Razsvetljenstvo je s svojimi idejami vplivalo tudi na nekatere evropske vladarje, med njimi na avstrijska vladarja Marijo Terezijo in Jožefa II. V krajšem razmišljanju razložite reforme Marije Terezije in Jožefa II. Pri zapisu upoštevajte naslednje elemente: davke, vojsko, šolstvo in vero (cerkev) ter upravno razdelitev slovenskega ozemlja, vsakega pa utemeljite z dvema argumentoma.

(5 točk)

Dne 29. novembra l. 1781 je ukazal cesar Jožef dvorni kanceliji, naj sestavi seznamek vseh moških in ženskih samostanov v avstrijskih deželah, »ki se ne pečajo niti s poukom mladine, niti z oskrbovanjem bolnikov, niti se ne odlikujejo v študijah.«

(Vir: Gruden, J., 1992: *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 1000. Mohorjeva družba)

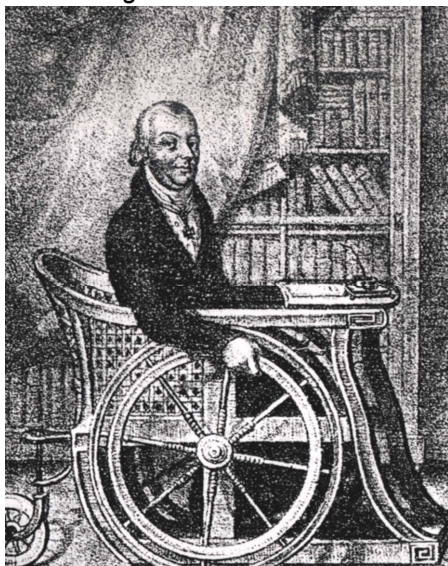
2. Med vladanjem Marije Terezije in Jožefa II. se je spremenil tudi položaj kmetov. Vladařja sta izdala robotniški in nevoljniški patent. Razložite, kako sta patenta vplivala na položaj kmetov.

(2 točki)

3. Slovensko narodno prebujenje, ki se je začelo v drugi polovici 18. stoletja, je povezano s pomembnimi možmi na naših tleh. Povežite našete može tega časa z njihovo dejavnostjo tako, da črko pred njihovim priimkom prenesete v desni stolpec.

(3 točke)

Slika 1: Žiga Zois

(Vir: Gruden, J., 1992: Zgodovina slovenskega naroda, str. 168. Mohorjeva družba)

A Jurij Japelj	_____ šolnik
B Blaž Kumerdej	_____ Kranjska grammatika, menih
C Marko Pohlin	_____ Poskus zgodovine Kranjske in drugih dežel južnih Slovanov Avstrije
D Anton Tomaž Linhart	_____ Zadovoljni Kranjec
E Valentin Vodnik	_____ jezikoslovec, prevajalec, verski pisatelj
F Žiga Zois	_____ mecen

4. V času narodnega prebujenja je začel izhajati prvi slovenski časnik, ki ga je urejal in sestavljal Valentin Vodnik.
Navedite ime tega časnika.

(1 točka)

5. Na začetku 19. stoletja je del slovenskega ozemlja prišel pod francosko oblast.
Kdo in kdaj je s posebnim odlokom ustanovil Ilirske province?
Pojasnite dva razloga za ustanovitev Ilirskih provinc.

(3 točke)

Slika 2: Francosko-ilirski občinski pečat

(Vir: Gruden, J., 1992: Zgodovina slovenskega naroda, str. 89. Mohorjeva družba)

6. Francoska oblast je v Ilirskih provincah uvedla reforme in spremembe.
Obkrožite črke pred pravilnimi trditvami, povezanimi s temi reformami in spremembami.

(3 točke)

- A Francozi so v Ilirskih provincah odpravili fevdalizem.
- B V Trstu so Francozi ustanovili univerzo.
- C Vsi državljani Ilirskih provinc so postali enaki pred zakonom.
- D V Ilirskih provincah je bila uvedena gospodarska svoboda in odpravljani so bili cehi.
- E Vsi novi zakoni in odredbe so bili izdani tudi v slovenščini.
- F Plemstvo je dobilo pomembno vlogo v deželnih stanovih Ilirskih provinc.

9. Po dunajskem kongresu je bilo v avstrijskem cesarstvu uvedeno absolutistično vladanje. Vodilno vlogo pri upravljanju države je imel kancler, knez Clemens Metternich. Za njegov način vladanja sta bili značilni politična represija in cenzura. Razložite ti dve značilnosti njegove vladavine.

(2 točki)

10. Sveta aliansa, ki je skrbela za nespremenljivost meja v Evropi, je sprejemala odločitve na kongresih.

Kako se je uresničeval spodaj navedeni sklep z opavskega kongresa?

Kdaj je bil kongres Svete alianse v Ljubljani?

(2 točki)

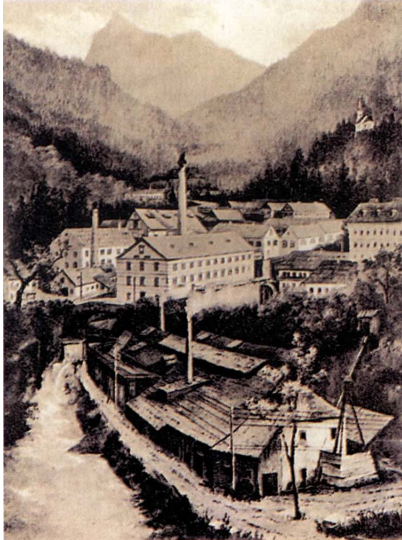
... da tudi v dejanjih in brezobzirno izvršijo sklep opavskega kongresa, čigar protokol določa: Zvezne države se zavezujejo, da ne bodo priznale nezakonitih reform. Države, kjer bi se kaj takega pripetilo, bodo privedli nazaj v naročje zveze bodisi zlepa ali pa tudi s silo.

(Vir: Gruden, J., 1992: Zgodovina slovenskega naroda, str. 291. Mohorjeva družba)

11. V 19. stoletju se je pričela industrializacija tudi na Slovenskem. Povežite našete panoge s kraji, kjer je bila ta dejavnost.

(3 točke)

Slika 3: Železarna Bistrica v Rožu

(Vir: Granda, S., Rozman, F., 2002: Zgodovina 3, str. 31. DZS. Ljubljana)

A železarstvo	_____ Ajdovščina
B bombažna predilnica	_____ Prebold
	_____ Prevalje
	_____ Ljubljana
	_____ Bistrica v Rožu
	_____ Dvor pri Žužemberku

12. Kljub začetkom industrializacije sta na Slovenskem v prvi polovici 19. stoletja še prevladovala dva starejša gospodarska nauka (teoriji), glede kmetijske, pa tudi nekmetijske proizvodnje. Kako sta se imenovala ta dva nauka (teoriji)?

(2 točki)

13. Po preglednici pojasnite, kakšen je bil industrijski razvoj naših dežel v prvi polovici 19. stoletja v primerjavi z drugimi deželami v monarhiji.

(1 točka)

Preglednica 1: Število parnih strojev leta 1841

Dežele	Štev. parnih strojev
Češka	79
Moravska in Šlezija	77
Spodnja Avstrija	56
Kranjska	4
Primorska	3
Zgornja Avstrija	2
Tirolska	1
Štajerska	1
Skupaj	223

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2004: Zgodovina 3, str. 30. DZS. Ljubljana)

14. Izjemen pomen za nadaljnji gospodarski razvoj je imela zgraditev Južne železnice prek našega ozemlja.
Navedite mesto, kjer se je Južna železnica začela, in mesto, kjer se je končala.
Navedite ime cesarja, ki se je ob otvoritvi prvi peljal s to železnico.
(2 točki)
15. Habsburška monarhija je bila etnično in versko zelo raznovrstna.
Naštejte štiri narode, neposredne sosede Slovencev, ki so živeli skupaj z njimi v Habsburški monarhiji v prvi polovici 19. stoletja.
Navedite vere (veroizpovedi) naštetih narodov, slovenskih sosedov, v Habsburški monarhiji.
(2 točki)
16. V času Metternichovega absolutizma sta bila na Kranjskem dva kroga, eden okoli Janeza Bleiweisa ter drugi okoli Franceta Prešerna in Matije Čopa.
Navedite publikaciji, ki sta ju izdajala oba kroga.
Katera od teh publikacij je bila namenjena izobražencem?
(2 točki)

Slika 4: Janez Bleiweis

(Vir: Granda, S., Rozman, F., 2002:
Zgodovina 3, str. 36. DZS. Ljubljana)

17. Ilirsko gibanje na našem ozemlju ni imelo večjega odmeva. Pojasnite temeljno idejo ilirizma. Navedite, katero trajno pridobitev smo sprejeli od ilirizma.

(2 točki)

18. Leta 1848 so Evropo zaznamovale revolucije. Dne 13. marca 1848 je izbruhnila revolucija na Dunaju. Naštete dva družbena sloja, ki sta sodelovala v njej. Kateri kancler je moral odstopiti? Kakšen dokument je obljubil cesar Ferdinand I.?

(3 točke)

Slika 5: Kanclerjev beg

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2004: Zgodovina 3, str. 42. DZS. Ljubljana)

Trinajstega marca sta si stala nasproti zmedena in razkrojena oblast, ki se je obotavljala dosledno izpeljati svoj sklep, da bo s silo ohranila red, in množica, v kateri so se združili meščani, delavci in študenti, prežeti s sovraštvom do absolutizma.

(Vir: Bled. Jean-Paul 1990: Franc Jožef, str. 70. Mladinska knjiga. Ljubljana)

19. Odmev marčne revolucije je bil močan tudi na Slovenskem. Pojasnite prve odmeve na revolucijo pri slovenskem meščanstvu in kmetih.

(2 točki)

20. Revolucijo 1848 imenujemo tudi pomlad narodov. Nemci so poskušali rešiti vprašanje razdrobljenosti Nemčije z združitvijo in so zato sklicali vsenemški parlament v Frankfurtu. Odziv Slovanov na to dogajanje je bil sklic slovanskega kongresa v Pragi. Pojasnite tri pojme: velikonemški program, malonemški program in avstroslavizem, povezane z obema sklicema.

(3 točke)

VELIKONEMŠKI PROGRAM

MALONEMŠKI PROGRAM

AVSTROSLAVIZEM

21. Leta 1848 so napisali svoj narodnopolitični program tudi Slovenci. Navedite, kdo je prvi zajel bistvo Zedinjene Slovenije že marca 1848. Katero društvo je oblikovalo program Zedinjene Slovenije 20. aprila 1848? Navedite dve temeljni zahtevi v 1. točki programa. Nasprotovanje kateremu programu je razvidno v 3. točki?

(4 točke)

1. Da se politično razkropljeni narod Slovencev na Kranjskem, Štajerskim, Primorskim in Koroškim kakor jeden narod v eno kraljestvo z imenom »Slovenija« zedini, in da ima za-se svoj deželni zbor.

3. Da bode naša Slovenija obstojni del Avstrijskega ne nemškega cesarstva. Mi nočemo, da bi bila naša dežela pri nemškem zboru namestovana, le tiste postave nas bodo vezale, ktere nam bode Cesar z našimi poročniki dal.

(Vir: Melik, V., Gestrin., F., 1976: Zgodovinska čitanka, str. 31, 32. DZS. Ljubljana)

22. Revolucionarno leto je prineslo spremembo tudi kmetom.
Pojasnite, kako je bil odpravljen fevdalni sistem in kdo ga je odpravil.

(2 točki)

Šestič. Za obveznosti in za dajatve v blagu in denarju, ki jih je moral kmet plačevati zemljiškemu, desetinskemu ali zavetniškemu gospodu, je potrebno v najkrajšem času odmeriti primerno odškodnino.

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: Zgodovina na maturi, str. 62. DZS. Ljubljana)

23. Revoluciji leta 1848 je sledila razglasitev oktroirane ustave, ki je bila že leta 1851 preklicana.
Sledilo je obdobje neoabsolutizma.
Razložite, v čem se razlikuje oktroirana ustava od običajne.

(1 točka)

24. V času neoabsolutizma je slovensko narodno gibanje veliko doseglo. Razložite zasluge Antona Martina Slomška in Petra Kozlerja za te dosežke v petdesetih letih 19. stoletja.
Kje je imela sedež Družba sv. Mohorja, zaslužna za širjenje slovenske besede?

(3 točke)

Slika 6: Anton Martin Slomšek

(Vir: Granda, S., Rozman, F., 2002: Zgodovina 3, str. 49. DZS. Ljubljana)

25. V pravilnem časovnem zaporedju razvrstite našete dogodke od 1 (najstarejši dogodek) do 6 (najmlajši dogodek). (Pri reševanju naloge si pomagajte z naštetimi leti: 1740, 1815, 1843, 1848, 1851 in 1857.)

(3 točke)

- _____ Avstrijski prestol je zasedel cesar Franc Jožef.
- _____ Začela je vladati cesarica Marija Terezija.
- _____ Začele so izhajati Kmečke in rokodelske novice.
- _____ Uveden je bil Bachov absolutizem.
- _____ Dograjena je bila Južna železnica.
- _____ Dunajski kongres je zaključil delo.

Prazna stran

Prazna stran